

Länsstyrelsen
GOTLANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0340119 Storholmen i Fardumeträsk

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000 -områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontaktar Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skyddsbeslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har tillkommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges.

Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man från i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet.

Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen.

Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Begreppsförklaringar Natura 2000

SPA - Område som genom regeringsbeslut klassificerats som särskilt skyddsområde i enlighet med EU:s fågeldirektiv (2009/147/EEG).

pSCI - Område som är föreslaget av regeringen, men ännu ej antaget av EU-kommissionen.

SCI - Område som, i den biogeografiska regionen eller de biogeografiska regionerna det tillhör, väsentligt bidrar till att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus hos någon av livsmiljöerna i bilaga 1 i art- och habitatdirektivet eller någon av arterna i bilaga 2 i samma direktiv. Områden som kan bidra till att nätverket Natura 2000 blir sammanhängande och som väsentligt bidrar till bibehållandet av den biologiska mångfalden inom den biogeografiska regionen eller de biogeografiska regioner (kontinental, boreal, alpin, marin östersjön och marin atlantisk) som avses.

SAC – Område av gemenskapsintresse (SCI) som av regeringen med stöd av MB (Miljöbalken) 7 kap. 28 § förklarats som särskilt bevarandeområde.

Gynnsamt bevarandetillstånd

En arts bevarandestatus anses gynnsam när:

- populationsutvecklingen visar att arten på lång sikt kommer att förbli en del av sin livsmiljö
- dess naturliga utbredningsområde inte minskar och sannolikt inte heller kommer att minska
- tillräckligt mycket livsmiljö finns för att arten ska bibehållas på lång sikt.

En naturtyps bevarandestatus anses gynnsam när:

- dess naturliga utbredningsområde och de ytor den täcker är stabila eller ökande
- de strukturer och funktioner som krävs för att livsmiljön ska bibehållas finns kvar under överskådlig framtid
- bevarandestatusen hos dess typiska arter är gynnsam.

Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0340119 Storholmen i Fardumeträsk

Kommun: Gotland

Områdets totala areal: 14,7 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2018-12-01

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2018-12-20

Markägarförhållanden: Privata

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 1998-12-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut
M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

3140 - Kransalgsjöar

7120 - Skadade högmossar

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

---Prioriterade bevarandevärden---

Inom Natura 2000-området Storholmen i Fardumeträsk är de prioriterade bevarandevärdena områdets; Degenererade högmossar (7120).

---Motivering---

Storholmen i Fardumeträsk är den enda i sitt slag på Gotland. Storholmen består av en unik typ av våtmark med en skogbevuxen högmossebildning. Här kan kalkskyende växter som skvattram och tuvull hittas som är mycket sällsynta på huvudön.

---Prioriterade åtgärder---

Det är prioriterat att återställa de hydrologiska förhållandena genom att höja vattennivån i

Fardumeträsk.

Beskrivning av området

Storholmen ligger mitt i sjön Fardumeträsk på nordöstra Gotland cirka 2 kilometer nordost om Hellvi kyrka. Själva Fardumeträsk ligger cirka 7 meter över havsytan och har en areal av 330 hektar, vilket gör den till en av Gotlands största sjöar. Sjön är dock mycket grund, största djupet är bara cirka 1,5 meter, och botten täcks av mäktiga bankar av kalkrik gyttja, som under sommarens lågvatten kan nå upp över vattenytan. Sjön har stora öppna vattenytor men också vidsträckt bestånd av vass och ag med inslag av säv och bredkaveldun.

Storholmen är en ca. 15 hektar stor ö som har en för Gotland mycket sällsynt vegetationstyp. Här har en högmosse utvecklats, det vill säga en våtmark som får sitt vatten direkt via nederbörden. På ön förekommer bland annat ett flertal kalkskyende och därför på Gotland sällsynta växtarter. Marken består uteslutande av mosstorv.

Ön är i dag helt bevuxen av skog, en skog som utvecklats fritt, men som påverkades kraftigt av branden 2015. Trädskiktet domineras av tall med en del inslag av gran, glasbjörk, rönn och klibbal. Framför allt nära stränderna finns gott om grova träd, lågor och torrakor. Fältskiktet domineras av ljung, blåbär, kråkbär, skvattram och tuvull (de två sistnämnda arterna är båda mycket sällsynta på Gotland). Här går även att hitta tranbär. Av orkidéer förekommer bland annat nattviol, grönvit nattviol, spindelblomster, korallrot och knärot, den senare rikligt. Storholmen hyste tidigare även förekomster av knottblomster och myggblomster, men dessa arter försvann efter det att sjön sänktes 60 centimeter i mitten av 1800-talet.

På ön har påträffats inte mindre än nio arter vitmossor. Ön är till exempel primärlokal på Gotland för knoppvitmossa, praktvitmossa och klubbvitmossa. Dessutom finner man tallvitmossa, uddvitmossa, fransvitmossa, brokvitmossa och spärrvitmossa. I vitmossan finner man bland annat följande kärlväxtarter revlumner, sjöfräken, kärrfräken, kärrbräken, pors, älggräs, stenbär, humleblomster, brakved, mjölkört, klotpyrola, ljung, tranbär, lingon, vattenklöver, ängskovall, liljekonvalj, vårfryle, vass, tuvull och tegelstarr. Storholmens stränder utgörs till stor del av kärr med intressant vegetation. Här växer bland annat kärrbräken, kärrfräken, sjöfräken, flaskstarr, blåsstarr, tagelstarr, trindstarr, dystarr, kärrsilja, vattenklöver och gul svärdslilja. På några platser förekommer även den ovanliga ormbunken granbräken.

Ön är sedan 1999 naturreservat med syfte att bevara en på Gotland unik typ av våtmark, en skogsbevuxen högmossebildning, med dess särpräglade flora och fauna. Beträdningsförbud råder på ön mellan tiden 1 februari-15 juli.

I augusti 2015 utbröt en brand på Storholmen. Mycket av fältskiktet brann upp, men har sedan dess återhämtat sig. Branden gick djupt ner i torven och dödade nästan alla granar. Även många tallar skadades kraftigt och kommer på sikt troligen att dö. Efter den har stora uppslag av brandgynnade växter t.ex. rallaros uppkommit samt olika typer av igenväxningsvegetation.

Vad kan påverka negativt

---Ingrepp och störning---

Naturtypen är känslig för förändrade förhållanden och störning främst när det gäller hydrologin, men också förhöjda näringsnivåer påverkar området negativt. Områdets värden skulle förstöras om skogen avverkades. Därför är alla former av produktionsinriktat skogsbruk, till exempel avverkning, gallring, markberedning eller plantering, ett hot mot området. Även ingrepp i form av dikning och andra markavvattnande åtgärder liksom dämning kan påverka habitatets hydrologi och hydrokemi på ett negativt sätt, vilket i sin tur kan ge konsekvenser på vegetationen och torvbildning samt torvnedbrytning. Även markavvattningsföretag och dämning av Fardumeträsk

kan ge mycket negativ påverkan i området. Torvbrytning är ett stort hot mot habitatet, då torven kan användas som energikälla och jordförbättringsmedel. Igenväxning av habitatet på grund av markavvattning och kvävedeposition kan innebära att proportionerna mellan olika arter förändras i botten- och fältskikt och att habitatet på sikt övergår till habitatet Trädklädd myr, 91D0, vilket inte är målet för naturtypen.

Avverkning av omkringliggande skogsområden ger en fragmentering och minskar kontakten mellan området och andra skogar vilket minskar utbytet mellan olika populationer. Spridning av till exempel kalk, aska och gödningsämnen i habitatet ger drastiska förändringar på vegetationens artsammansättning. Brist på död ved och gamla träd kan leda till utarmning av artantalet och på så sätt vara ett hot mot områdets naturvärden.

Eftersom områdets vegetation är känslig för slitage, och öns fauna tidvis är mycket känslig för störningar, bör tillgängligheten till området ej ökas.

---Gödningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar---

Artsammansättningen i fältskiktet kan förändras till följd av luftburet kvävenedfall. Surt nedfall och andra luftburna föroreningar kan påverka både flora och fauna i området. Ökat nedfall av kväve genom regn gör att habitatets vegetationssammansättning förändras med resultatet att antalet vitmossor minskar och andelen gräs, buskar och träd ökar.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för naturvårdsinriktade ändamål som skötsel och förvaltning av det berörda området (7 kap. 28 a § miljöbalken).

-Området ligger inom Riksintresse för Naturvård.

-Området är skyddat som Naturresevat.

-Området har vid våtmarksinventering bedömts ha särskilt högt naturvärde.

Storholmen är en skadad högmosse och har varit det sedan vattennivån sänktes 60 centimeter på mitten av 1800-talet. De tidigare förekomsterna av knottblomster och myggblomster försvann i och med denna sänkning av sjön. För att naturtypen ska uppnå gynnsam bevarandestatus krävs restaureringsåtgärder som återställer mossen till att åter bli frisk och uppgraderas till naturtypen Högmosse (7110), endast då kan naturtypen anses som gynnsam igen.

---Återställning av hydrologiska förhållanden---

För att åter öka vattenståndet i Fardumeträsk och på så vis avhjälpa mossen att åter kunna bli naturlig, krävs att avrinningsområdet som mynnar i Bångån i södra delen av Fardumeträsk dämms upp. En höjning av vattennivån tros kunna lösa igenväxningen med sly och rallaros som uppkommit efter branden, på så vis att arterna inte tror trivas i ett högre vattenstånd och naturligt kommer att försvinna eller minska. Åtgärder att manuellt försöka ta bort branduppslag på Storholmen medför stora komplikationer liksom kostnader och rekommenderas inte. Att låta naturen ha sin gång på ön tros vara den mest lämpliga åtgärden efter att hydrologin underlättats. På så vis kanske ön kan återfå sin naturligt näringsfattiga miljö på sikt.

---Restaurering---

Avverkning av träd torde inte vara nödvändigt då branden 2015 tog död på alla granar och skadade många tallar som inom de närmaste åren med säkerhet kommer att dö. Lutande träd kan tas ner, men lämnas på plats för framtida skapande av död ved.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000-naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:**3140 - Kransalgsjöar**

Areal: 0 ha. Arealen ej fastställd i regeringsbeslut

Ny Areal: 25,8 ha. Ny Areal, ännu ej fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Det vatten som omsluter Storholmen är en kransalgsjö.

Generell beskrivning

Naturtypen utgörs av relativt basrika sjöar och vattensamlingar med ibland blått till grönaktigt, klart, mer eller mindre näringsfattigt vatten. Vattnet är ofta basiskt och kalkrikt med pH >7,5. Bottenarna är täckta av kransalger som ofta bildar täta mattor längs botten.

Bevarandemål

Arealen av Kransalgsjöar (3140) ska vara minst 25,8 hektar.

Vattnet är klart med hög kalkhalt och sjön har mattbildande vegetation med stort inslag av kransalger som är typiska för naturtypen. De typiska arterna är indikatorarter vars förekomst indikerar gynnsam bevarandestatus hos naturtypen genom att de reagerar relativt tidigt på någon av de eventuella hotfaktorerna. Täckningsgraden av kransalger får inte minska, inte heller sjöns areal.

Rovfiskar finns representerade i ekosystemet och bidrar till den biologiska mångfalden. Främmande arter påverkar inte artsammansättningen negativt i naturtypen. Sjön är inventerad och uppföljning sker ungefär vart 10:e år. Sjöns hydrologi är inte påverkad negativt av mänsklig aktivitet. För att gynna kransalgerna ska täckningsgraden av ag inte vara högre än 5%.

Antropogen belastning av närsalter, miljögifter och grumlande ämnen är försumbar. Påverkan av diffus belastning, avrinning från omgivande marker eller punktutsläpp skall vara obefintlig eller obetydlig.

Bevarandetillstånd

Icke gynnsamt, p.g.a. igenväxning och sänkning av vattennivån.

7120 - Skadade högmossar

Areal: 14,3 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Ny Areal: 14,7 ha. Ny Areal, ännu ej fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Hela Storholmen samt de små tillhörande öarna består av naturtypen degenererade (skadade) högmossar .

Generell beskrivning av naturtypen

Skadade högmossar förekommer i boreal och kontinental biogeografisk region. Naturtypen utgörs av högmossar med en generell hydrologisk störning vilket leder till att ytskiktet torkar ut, vegetationen förändras och torvbildningen upphör. Dessa högmossar är möjliga att restaurera så att mossen förväntas återfå sin torvbildande förmåga inom 30 år.

Habitatet förekommer endast på mossar som tydligt har höjt sig över omgivningen och utvecklat ett öppet eller trädklätt mosseplan. Mossen kan antingen vara plåtåformigt, koncentriskt eller excentriskt välvd. Laggkärr och den randskog som ofta finns mellan mosseplanet och laggen ingår också i habitatet. Strängar, höljor, tuvor, gölar, drag, småvatten samt vattenmosaiker kan också ingå i högmossekomplexet.

Vattenförsörjningen till mossen sker endast genom direkt nederbörd, vilket kallas en ombrotrof miljö. Nederbörden påverkar näringshalten och pH-värdet och sänker båda till låga nivåer, vilket gör miljön artfattig. I habitatet förekommer en perenn vegetation som vanligtvis består av ris och vitmossor. Förändringar i strukturer och vegetation såsom att onaturligt stora uppslag av lavar bildas, att ljung, sly och träd dominerar, på bekostnad av vitmossa samt att strukturen med tuvor och höljor försvinner.

Inom naturtypen finns tre undernaturtyper:

- Öppna mosseplan (krontäckning 0-30%)
- Trädklädda mosseplan samt delar av mosse (krontäckning 30-100%)
- Laggkärr (krontäckning 0-100%)

Områden som påverkats av förändringar såsom igenväxning kan inkluderas om plan och potential finns att restaurera. Helt förstörda myrar som tydligt påverkats av antropogen aktivitet som påverkat hydrotopografi och hydrokemi ska inte ingå i habitatet. Andra ingrepp som påverkat habitatet negativt är torvtäkt, dikning, vägdragning etc.

Naturtypen skadade högmossar hanteras i Sverige endast inom skyddade områden. Det är dock viktigt att de skadade högmossarna hanteras på rätt sätt, att restaureringen utförs i syfte om att i framtiden kunna återställa mossarna till naturliga, friska Högmossar (7110).

Bevarandemål

Arealen av Skadade högmossar (7120) ska vara minst 14,7 hektar.

Ambitionen är att restaurera mossen så att den åter kan bli frisk och naturlig och återföras i naturtypen Högmossar (7110). Vegetationen är naturligt lågvuxen. Mossen är näringsfattig och vattenförsörjningen sker endast genom nederbörd. Torven oxideras inte som en följd av mänskliga ingrepp. Täckningsgraden av botten-, fält-, busk- och trädsikt bör inte förändras till att bli nämnvärt glesare eller tätare, undantaget fall där förändringen är en för habitatet positiv effekt av restaureringsåtgärder. Ingen påtaglig minskning av populationerna av de typiska arterna i naturtypen förekommer.

Bevarandetillstånd

Icke gynnsamt. Hydrologiska förhållanden åtgärdas. Därefter tillåts området sköta sig självt i syfte att naturligt övergå till naturtypen Högmossar (7110) på sikt för att uppnå gynnsamt bevarandetillstånd.

Dokumentation

ArtDatabanken. 2015. Rödlistade arter i Sverige 2015. Sveriges lantbruksuniversitet, SLU, Uppsala.

Ekstam, U. & Forshed, N. 1996. Äldre fodermarker.

Högström, S. 1999. Sphagnum på Gotland, Vitmosseobservationer 1983-1996. Länsstyrelsen i Gotlands län, Livsmiljöenheten, rapport nr 3.

Naturvårdsverket. 1997. Svenska naturtyper i det europeiska nätverket Natura 2000. Naturvårdsverket förlag.

Zetterstedt, J.E. 1993. Gotlands bladmossor och levermossor, Länsstyrelsen i Gotlands län.

Lagtexter

Art- och habitatdirektivet, Rådets Direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, officiell svensk översättning, version 01.01.2007.

7 kap. 27-29 §§ Miljöbalken (1998:808).

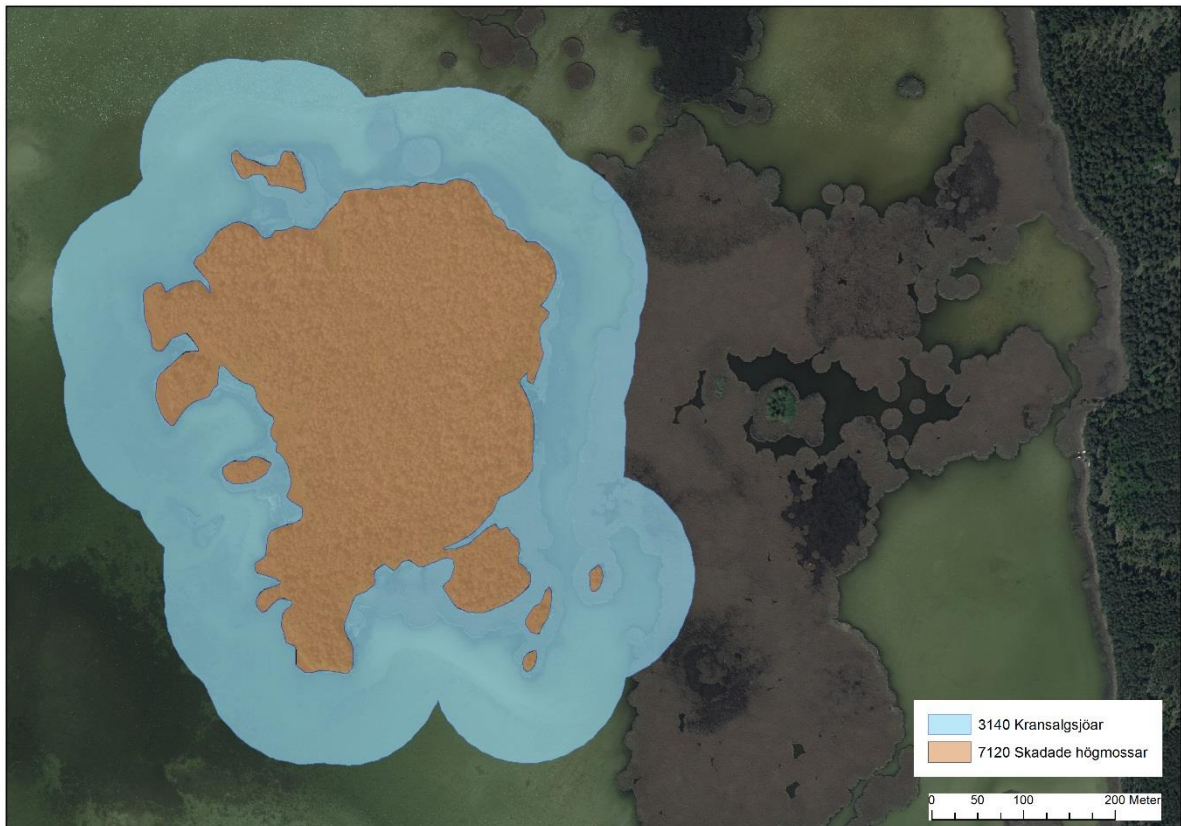
15-17 §§ Förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Bilagor

Bilaga 1. Karta, utbredning av naturtyper inom Natura 2000-området Storholmen i Fardumeträsk.

Bilaga 2. Fynd av rödlistade arter i Natura 2000-området Storholmen i Fardumeträsk.

Bilaga 1. Karta, utbredning av naturtyper inom Natura 2000-området Storholmen i Fardumeträsk

Bilaga 2. Fynd av rödlistade arter i Natura 2000-området Storholmen i Fardumeträsk

Denna lista innehåller data som hämtats från Artportalen 2018-11-19 (<https://www.artportalen.se/>). Det kan finnas rödlistade arter i området som nämns men inte återfinns här, detta beror då på att de inte har rapporterats i Artportalen från området.

Kärlväxter

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori
<i>Liparis loeselii</i>	Gulyxne	NT
<i>Primula farinosa</i>	Majviva	NT

Insekter

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori
<i>Apomyelois bistriatella</i>	Skiktdynemott	NT
<i>Biphyllus lunatus</i>	Bandad brandsvampbagge	EN
<i>Chrysochraon dispar</i>	Guldgräshoppa	NT

Fåglar

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori
<i>Accipiter gentilis</i>	Duvhök	NT
<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	Trastsångare	NT
<i>Alauda arvensis</i>	Sånglärka	NT
<i>Anas acuta</i>	Stjärtand	VU
<i>Anas querquedula</i>	Årta	VU
<i>Anser fabalis</i>	Sädgås	NT
<i>Anthus pratensis</i>	Ängspiplärka	NT
<i>Apus apus</i>	Tornseglare	VU
<i>Aquila chrysaetos</i>	Kungsörn	NT
<i>Aythya ferina</i>	Brunand	VU
<i>Botaurus stellaris</i>	Rördrom	NT
<i>Calidris pugnax</i>	Brushane	VU
<i>Carpodacus erythrinus</i>	Rosenfink	VU
<i>Chlidonias niger</i>	Svarttärna	VU
<i>Ciconia nigra</i>	Svart stork	RE
<i>Circus cyaneus</i>	Blå kärrhök	NT
<i>Circus pygargus</i>	Ängshök	EN
<i>Coturnix coturnix</i>	Vaktel	NT
<i>Crex crex</i>	Kornknarr	NT
<i>Delichon urbicum</i>	Hussvala	VU
<i>Dendrocopos minor</i>	Mindre hackspett	NT
<i>Dryocopus martius</i>	Spillkråka	NT
<i>Emberiza citrinella</i>	Gulsparrv	VU
<i>Emberiza schoeniclus</i>	Sävsparrv	VU
<i>Falco peregrinus</i>	Pilgrimsfalk	NT
<i>Gallinago media</i>	Dubbelbeckasin	NT
<i>Haliaeetus albicilla</i>	Havsörn	NT

